

Przeoczone źródło krytycznego racjonalizmu. Arthura Schopenhauera wpływ na Karla Poppera

Człowiek jest istotą rozumną. Swoje przetrwanie w surowym środowisku naturalnym zapewnił sobie prawdopodobnie dzięki wyjątkowym zdolnościom poznawczym. Jednak rozum nie tylko pełni funkcję adaptacyjną do otoczenia, gdyż umożliwił coś, co można nazwać cudem – powstanie wiedzy naukowej.

Jednym z najważniejszych filozofów nauki jest Karl Raimund Popper. Jego *Logika odkrycia naukowego* w pierwszej połowie XX wieku zaprezentowała model nauki jako wiedzy omylnej i obiektywnej (co nie jest sprzeczne). Ta książka, mimo że wielokrotnie była krytykowana, uchodzi historycznie za jedną z najważniejszych książek z zakresu filozofii nauki i umożliwia zrozumienie specyfiki współczesnego poznania naukowego. Zdaniem myśliciela ta praca była reinterpretacją filozofii Immanuela Kanta, na potrzeby polemiki z przedstawicielami Koła Wiedeńskiego, a przez to określa się jego stanowisko racjonalizmem krytycznym.

Wśród badaczy można spostrzec uwagi, że Artur Schopenhauer, inny myśliciel nawiązujący do filozofii Kanta, w pierwszej połowie XIX wieku zaprezentował model nauki jako wiedzy omylnej. Pojawia się pytanie, na które dotychczas nie odpowiedziano w sposób satysfakcjonujący. Czy Schopenhauer antycypował poglądy Poppera? Jeśli tak, czy dzieła Schopenhauera mogły bezpośrednio wpłynąć na filozofię Poppera?

Cztery racje przemawiają za potrzebą porównania filozofii Schopenhauera i Poppera. Po pierwsze, znajdujące się w literaturze przedmiotu uwagi badaczy o podobieństwach między poglądami tych dwóch filozofów. Po drugie, pomijane przez badaczy uwagi Poppera o Schopenhauerze, w których określił go jako jednego ze swoich mistrzów. Po trzecie, związek tych dwóch myślicieli z filozofią Kanta. Po czwarte, związek koncepcji metafizycznych tych dwóch myślicieli z problemami z zakresu filozofii biologii: obaj krytykują materializm, zakładając emergentny model rzeczywistości – Schopenhauer z perspektywy koncepcji szczebli uprzedmiotowienia woli, a Popper na gruncie idei wszechświata otwartego.

Projekt ma cztery główne cele. Pierwszym jest wypracowanie nowej perspektywy nieoczywistej i niezbadanej dostatecznie relację między Schopenhauerem oraz Popperem. Drugim jest ewaluacja dotychczasowej literatury przedmiotu, która sygnalizowała podobieństwa między tymi dwoma filozofami. Trzecim jest rozważenie możliwości bezpośredniego wpływu dzieł Schopenhauera na filozofię Poppera. Czwartym jest wskazanie podobieństw i różnic w stanowiskach epistemologicznych oraz metafizycznych tych myślicieli.

Plan badań składa się z dwóch głównych części.

A. Zadaniem pierwszej części jest analiza porównawcza stanowisk epistemologicznych Schopenhauera i Poppera w świetle filozofii Kanta, kantyzyzmu i krytycyzmu. Związki tych myślicieli z filozofią Kanta są oczywiste, ale bardzo niejasne. Z tego powodu do analiz zostaną wykorzystane trzy kategorie krytycyzmu: krytycyzm separacyjny, krytycyzm epistemologiczny i krytycyzm antydogmatyczny (sformułowane przez Dariusza Kuboka), co umożliwi na doprecyzowanie Kantyzyzmu tych filozofów.

B. Zadaniem drugiej części jest analiza porównawcza stanowisk metafizycznych Schopenhauera i Poppera w świetle zagadnień z zakresu filozofii biologii. Obaj myśliciele prowadzą rozważania poprzez odniesienie do nauk biologicznych. Schopenhauer polemizuje z wczesną teorią ewolucji Lamarcka. Popper prowadzi rozważania w odniesieniu do XX wiecznego neodarwinizmu. Najważniejszym elementem tej części będzie porównanie poglądów tych dwóch filozofów na emergencję.

Przewidywane są liczne efekty badawcze. Podstawowym i najważniejszym z nich jest wypracowanie nowej perspektywy na relację między Schopenhauerem i Popperem; co wiąże się z ukazaniem bezpośredniego wpływu dzieł Schopenhauera na myśl Poppera. Warto zwrócić uwagę na to, że przedsięwzięcie rozwija najnowsze badania nad filozofią nauki, metafizyką, kantyzyzmem i krytycyzmem tych dwóch filozofów. Ponadto badania mają też charakter ogólnofilozoficzny, gdyż porównanie myślicieli z dwóch różnych kontekstów dziejowych przyczyni się do ukazania pewnej perspektywy na specyfikę samej filozofii i jej związków z kontekstem historyczno-filozoficznym.

Materialnym efektem będą co najmniej cztery napisane po angielsku artykuły, które ukażą się w czasopiśmie naukowym o międzynarodowym zasięgu.

Projekt jest nowatorski, gdyż wypełnia istotny brak w literaturze przedmiotu, ale jednocześnie rozwija dotychczasowe badania.